

Серія “ЗОЛОТЕ РУНО”

Марія Чумарна

ТРИДЕВ'ЯТЕ ЦАРСТВО

- * 53 українські народні казки
- * Символіка народної казки

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

Богдан

ББК 82.3(2Укр)
Ч90

Серію “Золоте руно” засновано 2006 року

Книжка “Тридев’яте царство”
запрошує дорослих і дітей у дивовижний
і мудрий світ української народної казки.
Тексти 53 казок тематично згруповані в 19 блоків
 (“Не просте, а золоте”, “Чарівні перетвілення”,
 “Богодані діти”, “Світ з горошини” і т. д.),
кожний з яких розпочинається розповіддю
про символіку та образну основу, що їх об’єднує.
Вдумливий читач побачить у казці, як у дзеркалі,
відображення власного потаємного світу.
Дідусі й бабусі зрозуміють, як спілкуватися з онуками
через магічну мову предків, онуки ж просто помандрують
у незвідані світи і захочуть створити власну казку.
А для педагогів, вихователів, батьків ця книжка
стане золотим ключиком до таємниць
рідного слова, звичаєвої культури прашурів,
секретів народної педагогіки.

ISBN 966-692-970-8 (серія)
ISBN 966-692-969-4

© Чумарна М., 2007
© Навчальна книга – Богдан, макет,
художнє оформлення, 2007

ПРАВДА ПРО КАЗКУ

Казка — персоніфікована мудрість людства, найдавніша і найдосконаліша скарбниця знань. Українці божествили Казку, вважаючи її своєю праматір'ю.

Дуже шкода, що нині ми вже не маємо радості від спілкування з живою казкою, — тією, котра йшла від серця до серця, передавалася з уст в уста. Вона виспівувалася, творилася як голосом, так і мімікою, гумористичними приповідками і приказками, та й, зрештою, самою атмосферою спілкування.

Уявіть собі на хвилику ідилічну картину: сидить на осонні прадавній дід і попахує люлечкою, а навколо нього туляться золотоволосі онучата. Дід погладжує малих по голівці та неквапно веде оповідь. І весь світ навколо — і хатина, і город, і розквітле в небі сонечко — стають живими співучасниками таємничого дійства: “Були собі та жили собі...”, “...в тридесятому царстві, у тридев'ятому державстві...”.

У казці все не таке, як у нашому земному житті. В казці час іде по-своєму, простір має інші виміри, у ній немає таких нездоланих бар'єрів між світами, як у нашому бутті. В казці нема нічого мертвого: в ній все живе, взаємодіє, співпереживає чи поборює одне другого.

Кожен вчинок неминуче тягне за собою наслідки: побачив герой пір'їну жарптиці — захотів підняти, підняв — от тепер біди тільки й починаються. Зло в казці завжди сміхотворне, хоча й могутнє.

Але водночас усе, що відбувається в міфічному світі, надзвичайно співмірне з нашим земним буденним життям, тому казка доступна всім — незалежно від віку, характеру чи інтелекту людини. Кожен знайде в ній стільки, скільки зможуть вмістити його розум і серце. Говорять іноді про чотири рівні розуміння біблійних одкровенень: від найнижчого, так би мовити, масового, — до рівня втаємничених. Скільки ж рівнів прочитання має казка? Мабуть, безліч, — бо, скільки людей, стільки й розмаїтих світоглядних моделей може вмістити в собі ця унікальна кодова система.

І все ж є щось найважливіше, що вона мусить подати для найзагальнішого зрозуміння. Це найзагальніше і є найсуттєвішим: що таке світ, як та коли він виник? Які первинні начала спричинилися до його зародження? Які сили керують цим світом, що є визначальним для його еволюції? І, звичайно, казка послідовно утверджує ідею безконечності і непроминальності життя, торжества Добра над Злом.

Казку не можна сприймати буквально. Розповідаючи найменшим дітям казочку про золоте яечко і про курочку рябу, постійно дивуємося, з якою легкістю і з яким захопленням діти блискавично запам'ятовують її і повторюють, як магічне заклинання.

Що ж такого дивного у тому, що курочка знесла яечко? До речі, в дітей ніколи не виникає запитання: що означає “золоте яечко”? Адже багато з них можуть ще й не знати, що таке золото. А “золоте яечко” викликає захоплення. Можливо, йдеться про феномен дії Мови (персоніфікованої праматері Казки) на дитячу свідомість. Адже дитина сприймає світ серцем, тобто в усій його повноті. Кодова система казки має в дитячій уяві свій таємничий ключ. Дитина повинна запам'ятати, а закладені казкою знання у дорослому віці на рівні підсвідомості впливатимуть на її мисленнєву та емоційну діяльність.

Спробуймо реконструювати предвічні символи казки, виходячи з тих уламків світогляду праукраїнців, які знаходимо в нашій звичаєвості, релігійних уявленнях, календарній системі, фольклорі та в інших формах народної культури.

Але найперше мусимо визначитися в одному: все, про що йдеться в казці, — істинна правда. Правда по суті, а не в побутовій деталізації. Ми починали з того, що в казці все не так, як у реальному житті. А чи насправді не так? Час тече по-іншому: з одного боку, “швидко казка мовиться, та не так швидко діло робиться”, а з іншого — герой “росте не по днях, а по годинах”. Але чи є час поняттям абсолютним? Чи не помічали ми, що в захопленій радісній роботі він минає блискавично, а іноді хвилинка видається вічністю? Бувають в житті такі миті, які змушують людину зістарітись на кілька років, а то й спалюють усю її життєву снагу. Бувають дні щастя, що омолоджують нас на десятиліття. А як швидко проминає час у сні! І це не метафора. Це, так би мовити, реальне відображення відносності часу. Отже, казка тут не так “прибріхує”, як констатує.

Дітям у початковій школі як головну світоглядну аксіому подають уявлення про живу і мертву природу. Яка природа є живою для дитини очевидно. А ось яка природа нежива? Адже саме слово “природа” вказує на те, що народилось. А якщо

народилось — то має жити. Що ж не живе, народившись? Камінь? Вода? Трава? Сонце?

Дівчинка-семиліточка в однойменній українській казці відповідає на ці філософські питання так:

Камінь росте без коріння,
сонце сходить без насіння...

Зверніть увагу, як тонко вловлено багатозначний контекст слова “сходить”! Те, що піднімається над горизонтом, і те, що проростає...

Найабсурдніше, звичайно, коли до неживої природи відносять сонце і воду. Два основні первені життя, без яких ніщо б не народилось, — виявляється, можуть бути мертвими. Дивовижна діалектика. Казка такої не визнає. Діти ніколи не ставлять під сумнів казку. В них не викликає ніякого здивування те, що герої розмовляють між собою усім зрозумілою мовою. В казці ви не зустрінете випадку, коли б герой, приїхавши у тридцяте царство чи в підземний світ, раптом виявився недостатньо обізнаним з іноземними мовами. До того ж, його, зазвичай, або впізнають всі, або ніхто не впізнає, навіть найближчі люди. Бо він, якщо пригадуєте, з’являється в іншій, не природній для себе сутності: царевич наймається на службу до кравця, замість того, аби прямо з’явитися перед очима свого батька, а царівна проситься на королівську кухню чи йде у найми до старої бабусі і там вишиває рушники або тче килими. Цар може помилитись і не впізнати своєї судженої по обличчю, бо зовнішня врода та ідентичність можуть бути підмінені. А сутність людини, її дар від Бога, здатність творити, сама душа — не підмінюються. Згадайте про дівчину, що сипала перлами, коли плакала, а коли сміялась — з її уст падали рожі. Навіть забравши в неї очі, зла служниця не змогла ними скористатися, хоч цілком підмінила вроду дівчини.

“Невпізнання” героя, невловний бар’єр між світоглядами присутній і в традиційному сюжеті про наймолодшого сина — “дурника”: його богатирської сили, мудрості найближчі люди не помічають, і вона мусить тліти незримим огнем у попелі. Звідси феномен попелюха — попелюшки. Ця казкова формула дає нам ключ до відкриття основного закону буття, зашифрованого в міфі: світ цільний і гармонійний. Усе в ньому пізнається і поціновується по ділах його. Тут — розгадка того, що звірі і комахи, дерева і люди розуміють одне одного. Хоча соловей не вмів вити по-вовчому, а жаба не завокче, як курка, — усі вони керуються одним законом співжиття. І в цьому — таємниця розуміння одне одного.

Людина теж розуміє і комашку, і травинку, і сокола в небі, якщо не порушує закону. Саме деформація людської свідомості, втрата власної ідентичності, нерозуміння своєї царственної місії в живому світі (царственної в розумінні відповідальності за всіх найменших братів своїх) призвели до того, що людина поставила сама себе поза законом, переставши розуміти величну мову Природи. Казка з гумором констатує цю аксіому, виголосивши устами півня крилату фразу на адресу чоловіка, котрий за намовою впертої і нерозумної жінки готовий був душу віддати, щоби не виказати довіреної йому таємниці: “Аби був мудрий та менше слухав дурної жінки, то жив би вічно!”

Ну і ще одне з приводу того, що у казці немає нездоланих бар'єрів між різними світовими мірами, як у реальному житті.

Здавалося б, тільки в казці герой може блискавично перенестися на чарівному коневі з одного світу в інший, перепливти море і збудувати за одну мить незвичайні палаци та чарівні мости. Українська казка спростовує і цю умовну очевидність. Мудра дівчина з однойменної казки на панове запитання “А що в світі найпрудкіше?” відповідає: “Думка”. Думка, безмежна любов людини до пізнання і творення, — це і є той чарівний помічник, який будує мости і долає океани, який переносить то в небесні, то в підземні світи і повертає на білий світ. Але чи не має думка вуздечки, чи так уже й безборонно може вона проникати всюди і оглядати все, що їй заманеться?

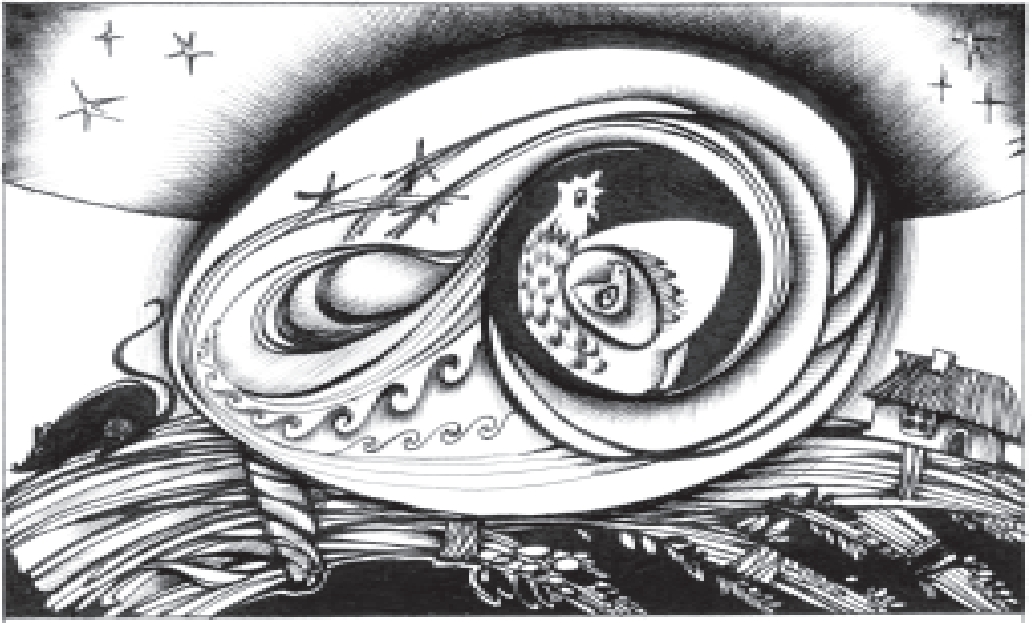
Думка летить прудко, швидше, ніж казкові помічники: чарівні коні, вовки, орли піднебесні. Вона — мов чарівний клубок, що розгортається в середині самої людини: десь там, на дні нашого “Я” біжить невидима ниточка “туди, не знає куди”, аби людська свідомість шукала “те, не знає яке”. Бо насправді найбільшою загадкою для людини є вона сама, і ті безмежні світи, котрими мандрують казкові герої, — це світи нашої свідомості. Бо людина, як макове зернятко, чарівна горошина та чарівне яблучко, замкнула у сховках своєї генетичної пам'яті таїну усіх вимірів світобудови.

Хто хоче пізнати казкові таємниці світу — хай пізнає сам себе, розбудує себе і спробує змінити у цьому світі лише те, що в його силі змінити, самого себе.

І тут казка дарує нам добрий урок. Вічна спокуса філософів — що первинне: яйце чи курка — в українській світоглядній системі розглядається як нерозумна допитливість, що не має стосунку до осягнення сенсу буття. В українській казці первинні і я й ц е, і к у р к а.

Тож починаємо з вами, любі читачі, свою мандрівку таємничими стежками українських казок саме з цієї основної космогонічної формули: світ виник з яйця. Мати світу — “Матерсва”, “Мати Слава”, як названо її у древній пам'ятці української писемності “Велесовій книзі”, — вселенська птиця, охоронниця Ірію, володарка світів.

НЕ ПРОСТЕ, А ЗОЛОТЕ

З казки слова не викинеш. Спробуйте викинути оте “не просте, а золоте”, — і все зміниться. Не для діда і баби, бо вони хотіли його використати, як звичайне собі яечко, — “били, не розбили...”. І не для курочки, бо вона собі знесла — і забула про нього. І не для мишки, бо вона ж ненавмисне хвостиком зачепила...

Отож, якщо взятися аналізувати казочку з логічного боку, то з неї нічого не залишиться.

А оте “не просте, а золоте” і є ключем до казки — до тієї сконденсованої таїни тайн, яка подолала тисячоліття у поході віків, народжуючись і воскресаючи в кожній українській дитині. Бо слово “золоте” означає тут не “вилите із золота”, а “блискуче”, “осяйне”, світлоносне.

Дивно це чути: світ виник з яйця, сонце вилупилось з яйця, і людство теж народилося з яйця. Одразу виникає асоціація з вилуплюванням курчати з ячної шкаралупи. Але яйце — це структура...

На давніх українських іконах бачимо архангела, що тримає в руці прозору сферичну кулю, в середині якої — сакральне зображення людини у формі хреста. Це — символ народженого світу. Людське біологічне існування індивіда теж починається із запліднення яйцеклітини.

Яйце як структура в казці може асоціюватися з горошиною, яблуком, горіхом, маковим зернятком, — словом, з усім круглим, що уособлює життєтворче ядро. І казочка “Курочка ряба” розповідає, власне, про народження світу — золотого яєчка, яке знесла птиця. Зверніть увагу: у казці немає нічого випадкового. І слово “ра́ба” (саме так воно звучить в народній вимові) — означає не масть курочки. Ці два склади — космогонічні поняття:

“Ра” — давня назва сонця, небесного вогненного начала; “ба” — невмируща субстанція, життєва сила, що продовжує існувати і по смерті людини, — тобто Бог.

Курочка ряба — єдиний скарб діда і баби. Ви помітили, що в наших казках батько з матір’ю інколи фігурують там, де є трое, п’ятеро, семеро, восьмеро, дев’ятеро, дванадцяттеро дітей. Дід і баба, зазвичай, або зовсім не мають дітей, або отримують їх в дар у чарівний спосіб (“Телесик”, “Мізничик”, “Кривенька качечка” та ін.). Зате в них є курочка або чарівна рибка, які причетні до творення світу, адже Мати світу поєднує в собі як материнське, так і батьківське начала, як земне — так і небесне. Вона — міфічна Жар-птиця і риба чи царівна-жаба, що уособлюють земноводну життєродну сутність.

“Курочка ряба” наче поєднує діда і бабу, втішає їхню хату, надає смисл їхньому існуванню. А хто ж такі “дід” і “баба”?

Дідо-Всеви́до — той, хто володіє усіма тайнами світу, Бог-Творець. Він живе на горі та асоціюється з сонцем, яке теж обожнюється. Житній сніп, “дід”, який на Різдво клали на покуті, символізував сонячну корону, вічну енергію життя. “Ді-ді” із санскриту — “летюче сонце”, в китайській, японській, єгипетській та інших міфологіях — “ді” втілює батьківську енергію: це — повелитель, праотець роду. Слово “де́дьо” у значенні “батько” поширене в карпатських діалектах.

“Дідухом”, тобто “сонячним духом”, називали обмолочену соломю, яку на Різдво стелили на долівці. Солома в уявленнях усіх найдавніших хліборобських народів шанувалася як оберіг від усього злого, соломюю покривали хату, з соломи виготовляли найрізноманітніші речі: головні убори, прикраси, навіть речі хатнього вжитку. Солом’яного духу боялася різна нечисть: пригадайте в Шевченка “Ух! Ух! Солом’яний дух!” У різдвяну ніч діти спали на дідусі, бо він давав їм здоров’я на весь рік, а дерева в саду обв’язували святочною соломюю, аби краще родили, потім згодовували її худобі.

Слова “дідо”, “прадідо” в нашій мові у значенні “найстаріший в роду” йдуть саме від оцього первісного “діда” — Бога-предка. В Україні є багато звичаїв, пов’язаних із пошануванням предків.

Ми вже говорили про ідентичність понять “баба” і “Бог”. Наші предковічні степи ховають в собі багато таємниць українського світогляду. Хто вони, ці мовчазні кам’яні берегині скіфської доби, що дивляться на нас із позачасся? Це казкові Баби Яги, чи Мокоші, чи Лади? Чи збірний образ Великої Матері, “повивальниці Мами”, як називали її древні шумери?

З пошануванням Великої Матері на Україні пов’язано багато свят: і християнських, і дохристиянських. Існувало навіть свято “Золотої Баби”.

Отже, як бачимо, і “дід”, і “баба” — поняття, ідентичні космогонічним первням “ра” і “ба”. Тепер казковий зачин “Жили собі дід та баба, і була в них курочка

ряба...” набирає зовсім іншого змісту: “раба”, по-суті, поєднує в собі два первісні начала життя: діда і бабу. І зносить їм золоте яечко — творить унікальний осейний світ, який в однойменній казці ще називається “яйце-райце”. Це яечко — не таке вже й вразливе, як видається на перший погляд: адже “дід бив — не розбив, баба біла — не розбила...”. Бити ногами землю, топтати ряст — означає жити на цій землі. Дід жив, баба жила — але світові це не шкодило. А от “маленька мишка хвостиком зачепила...”.

Миша — особливо популярний персонаж в українській міфології. Маленьке, сіреньке, — а в казці “Яйце-райце” володіє всім земним світом. Бо вона і на землі, і під землею, і в землі. Вона бачить і чує те, що для інших заховане. Миша символізує підземний світ і суєту нашого білого світу. І ось ця миша, така маленька і непомітна, може зробити те, що не під силу дідові і бабі. Пригадаймо ще казочку про ріпку: дід не вирвав, баба не вирвала, внучка, котик і песик допомагали — “тягнуть увесь день, а ріпка сидить собі у землі, як пень”. І тільки коли за справу взялася мишка, ріпка нарешті піддалася.

Чи вловлюєте подібність між цими двома казочками? І тут, і там — дід з бабою, яечко — таке ж кругле, як і ріпка, а от мишка всюди відіграє вирішальну роль.

Казочка про курочку рябу, зазвичай, переповідається у скороченому варіанті. По-суті, всю основну інформацію в ньому вже закладено. Але вона має ще й продовження: вже не тільки дід з бабою, а й солом’яні двері, і дуб, і річка, і все в природі оплакують збите яечко. Цей варіант тільки підтверджує, що збите яечко — поруїнована цілісність, не впилюваний дар.

Мотиви відповідальності за Божий дар, спокуси роду людського — одні з найпоширеніших у світовій міфології. І найбільш глибоко і цілісно вони звучать в унікальній українській казці, сама назва якої розкриває структуральну модель світобудови: “Яйце-райце”. Цю назву в усій її понятійній багатозначності не перекладете жодною іншою мовою.

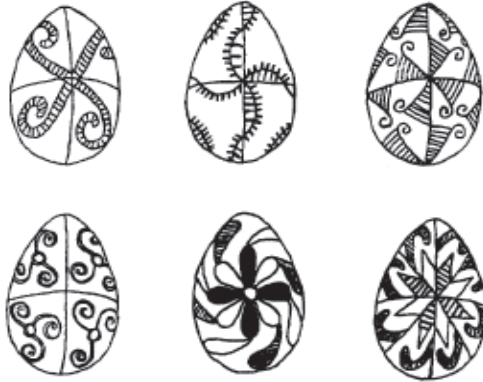
Розглянемо поки що тільки першу частину казки, яка, здавалося б, майже не має стосунку до подальших подій. “Коли ще жайворонок був царем, а царицею миша”, жили вони в мирі і злагоді, аж поки не змогли одним зернятком поділитися. Така малесенька незгода, як пшеничне зернятко, призвела до великої війни між земним і небесним світами. Поразки зазнав небесний.

Ця коротенька притча дуже повчальна і багатозначна. Читається вона на різних рівнях: хто скільки здатен вмістити — стільки сприйме. З одного боку, є в ній чисто людська мораль: хто живе в злагоді, той мудрий, а навіть найменша незгода, намагання привласнити собі більше від чужого, може стати причиною величезних втрат. Але в даному випадку казка сягає зародження світу, в якому ще не було людини, лише боротьба між небом і землею, між білком і жовтком, образно кажучи, того велетенського яйця, яке становить цілісну єдність.

В карело-фінському епосі “Калевала” говориться, що з “яйця, з нижньої частини, вийшла мати-земля сира; з яйця, з верхньої частини, виник високий небозвід”.

Як бачимо, розповідаючи найменшим діткам магічно-чарівні казочки, наші пращури намагалися закласти в їхню підсвідомість дуже важливі знання. Навіть якби загубився ключ до їхнього розшифрування, вони б все одно збереглися,

передаючись із покоління в покоління, чекаючи часу, коли “все таємне стане явним”, як сказано в Євангелії. Але, мабуть, у дитячих казочках ховається ще багато таємниць, пов’язаних із силою Слова і його впливом на дитячу уяву та пам’ять. Адже недаремно такі важливі знання про світ, до досягнення яких людина, здавалося б, повинна доростати усе життя, дітям даються найперше. Чи не тому, що вони пізнають світ серцем, а не розумом? І як впливає на них таємничий світ казки — чи вдасться нам колись пізнати?

Символи сонячного вогню на українських писанках у формі свастики, трикветра і восьмикутної зорі

КУРОЧКА РЯБА

Були собі дід та баба, і була у них курочка ряба. І знесла вона їм яечко. От дід бив — не розбив, баба била — не розбила. А маленька мишка хвостиком зачепила, яечко покотилось — і розбилось.

Дід плаче, баба плаче, а курочка кудкудаче:

— Не плач, діду, не плач, бабо! Я знесу вам яечко не просте — а золоте!

РІПКА

Жили собі дід Андрушка, баба Марушка, внучка Оленка, песик Гавчик, котик Мурчик та ще мишка-побігушка.

Жили собі — не тужили, разом працювали, разом хліб жували.

От посіяв якось дід на городі ріпку. Виросла ріпка на славу — верхом весь город закрила. Пішов дід рвати ріпку. Тягнув її увесь день, а ріпка сидить у землі — як пень.

Покликав дід бабу. Взялись обидвоє, тягнуть увесь день, а ріпка сидить собі у землі, як пень.

Покликали на допомогу внучку. Узялися втрьох: тягнуть-тягнуть, а ріпка навіть не зрушиться.

Прибіг песик допомагати. Тягнули увесь день — а ріпка сидить у землі, як пень.

Взявся ще й котик за роботу: дід тягне ріпку, баба тягне діда, внучка тягне бабу, песик тягне внучку, котик тягне песика за хвостика. Тягнули увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Де не взялася мишка. Схопила котика за хвостик, як потягли — так ріпку і вирвали.

КОЛОБОК

Жили собі дід та баба, та дожились до того, що і хліба в них не стало. Залишилось лише одне яечко.

От дід і каже:

— Бабусю! Піди у хижку, назмітай у засіку борошенця та спечи колобок!

Баба так і зробила: розбила яечко, замісила тісто, спекла колобок та поклала на вікні, щоб вистиг. А він з вікна — та на призьбу, з призьби — на землю та й побіг собі дорогою. Біжить та біжить, а назустріч йому зайчик.

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, зайчику, я тобі пісеньку заспіваю!

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений,
Я від баби втік, я від діда утік —
То й від тебе втечу!

Та й побіг. Коли це зустрічає його вовк.

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, вовчику-братику, я тобі пісню заспіваю!

— Заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений,
Я від баби втік, я від діда утік —
То й від тебе втечу!

Утік він і від вовка. Коли це іде дорогою ведмідь. Побачив колобка та й каже:

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, ведмедику, я тобі пісеньку заспіваю!

— Ану, заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений,
Я від баби втік, я від діда утік —
То й від тебе втечу!

Та й побіг. Коли це зустрічає його лисичка.

— Колобок, колобок, я тебе з'їм!

— Не їж мене, лисичко, я тобі пісню заспіваю!

— Заспівай!

— Я по засіку метений,
Я на яйцях спечений,
Я від баби втік, я від діда утік —
То й від тебе втечу!

Послухала лисичка колобкову пісеньку та й каже:

— Ох, і пісня ж гарна! Тільки я трохи не дочуюю: сядь мені на язичок, щоб чутніше було!

— Колобок скочив лисичці на язичок, тільки почав співати, а лисичка його гам! — і з'їла.

РУКАВИЧКА

Ішов собі дід лісом і загубив рукавичку. От біжить мишка, влізла в рукавичку та й сидить. Аж скаче жабка та й каже:

— А хто, хто у цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка? А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти і мене!

— Іди!

От біжить зайчик, побачив рукавичку.

— А хто у цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка і жабка-скрекотушка. А ти хто?

— Зайчик-лапанчик. Пусти і мене!

— Іди.

Надбігла лисичка:

— Хто, хто у цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик. А ти хто?

— Лисичка-сестричка. Пусти і мене!

Сидять вони. Аж біжить вовчик і питає:

— А хто, хто в рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка. А ти хто?

— Вовчик-братик. Пусти і мене.

— Іди!

Коли це йде ведмідь, гуде і питається:

— Хто, хто у цій рукавичці?

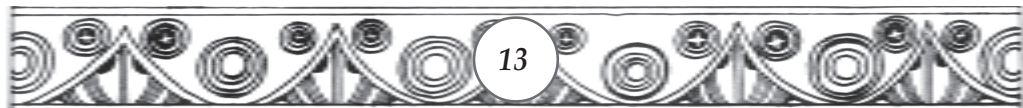
— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик. А ти хто?

— Ведмідь-набрідь. Пусти і мене!

— Іди!

І той уліз. Коли це біжить кабан.

— Хро-хро! Хто у цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-лапанчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик, ведмідь-набрідь. А ти хто?

— Кабан-іклан. Пустіть і мене в рукавичку.

Уліз і той. Рукавичка аж тріщить.

Коли це оглянувся дід — нема його рукавички. Послав песика, аби той її розшукав. Підбіг песик до рукавички, загавкав — усі звірі так і розбіглися!

От і казочці кінець, а хто слухав — молодець!

КРАСНОСВІТ

Були собі чоловік та жінка, і не було в них дітей. От якось той чоловік знайшов під кущем яйце. Приніс його додому, а жінка й каже: — Може, то щастя наше. Поклади його на піч, аби було йому тепленько. А вночі те яечко розкрилося — і вийшов з нього маленький хлопчик. Та такий гарний, що й очей не відвести! Побачив те чоловік — і дивується, а той хлопчик і каже:

— Не бійся мене, а будь мені за батька. Звуть мене Красносвітом. Іди завтра до царя і сватай за мене його дочку.

От пішов чоловік до царя та й каже: так і так. Є у мене син, Красносвітом називається, в яечку ховається, то й послав мене вашу дочку за себе сватати.

А цар і каже:

— От нехай моя дочка його полюбить — тоді, може, й віддам.

— Покликали панну, а вона й говорить:

— Принесіть його, я повинна його побачити.

Приніс чоловік яечко, дав панні і наказує, аби тримала в теплі, а вночі і побачить парубка.

Як побачила панна Красносвіта — так одразу й вирішила вийти за нього заміж.

Пішли до шлюбу, а те яечко поклали біля царівни. Так вони поженились, і вночі з яечка виходив парубок, а вдень закривався у свою схованку. Нічого не сказав він своїй дружині, скільки часу ще йому в тому яечку перебувати.

Аж прийшла якось до царівни баба і питає:

— Ну, як ти з цим яечком живеш?

— Дуже добре, — каже царівна. — Але якби він у те яечко не зачинявся!
— А ти візьми і розбий те яечко, як він до тебе вийде!

Послухала царівна бабу — і розбила яечко. Як побачив це Красносвіт, схопився і каже:

— Я вже недовго мав сидіти, а тепер усе пропало!

Тут де взялися на царівні залізні обручі та черевики, та й палиця залізна до рук прикувалася.

— Як ці черевики зносиш, а палицю зітреш — тоді мене знайдеш і мого сина народиш.

Сказав так Красносвіт — і пропав.

Пішла вона його шукати. Прийшла до Морозової жінки, а та й сварить її: “Чого ти сюди прийшла з того світу?” Розповіла вона, що шукає свого чоловіка, а Морозиха дала їй золоте яблучко і каже:

— Іди лягай під ліжку, аби тебе мій чоловік не побачив.

Прийшов чоловік увечері і каже:

— Жінко. Є тут прісна душа з того світу!

— І що це тобі причулося? Вечеряй і лягай спати!

От полягали спати, Морозиха й розпитує: “Снилось мені, що Красносвітова жінка розшукує його по світах. Чи ти його не бачив?” “Ні, не бачив ніде”.

Пішла вранці царівна, а стежка привела її до Місяцевої жінки. А та ще дужче її сварить, що прийшла з того світу. Розповіла і їй про свою пригоду. Місячиха дала їй золоту качку і заховала під ліжку. Стала розпитувати чоловіка, чи не бачив Красносвіта. Але і Місяць не бачив.

Прийшла нещасна жінка до Вітрової жінки. А ця ще лютіше прийняла її, а потім дала золотий кужіль і заховала під ліжку. Коли це прилетів Вітер, от Вітриха взялася його розпитувати про Красносвіта.

— Бачив його: він у Поганого царя, ходить з ним на полювання.

Вранці царівна стала просити Вітриху, аби розказала, куди їй іти до Поганого царя. А та їй відповіла, що за великим ставом є сад, а за садом — двір Поганого царя.

Пішла вона понад ставом, дивиться — а там якась жінка пере сорочки. А на одній сорочці — краплі крові. Впізнала вона Красносвітову сорочку. Питається у цариці:

— Що то за кров на сорочці?

— А є у мене один слуга, то йому з носа пішла кров — і на сорочку бризнула. А відіпрати ніяк не можу.

— Ану дайте мені, може, я відперу?

Та тільки вмочила у воду — кров і пропала.

От взяла її погана цариця з собою у двір — може, щось в роботі допоможе. Стала царівна коло двору, витягла золоте яблучко — і грається ним. А діти поганої цариці побачили це і почали плакати. Вийшла цариця та й каже:

— Дам тобі усе, що захочеш, тільки віддай моїм дітям те яблучко!

— Не хочу нічого, тільки одну ніч спати біля Красносвіта.

А ввечері погана цариця умертвила Красносвіта і поклала спати. Як не голосила царівна: “Устань, Красносвіте, я черевички зносила і палицю стерла, лише твого сина не народила!” — він не прокинувся.

А вранці почала вона бавитись у дворі із золотою качкою. Виміняла її на право спати біля Красносвіта ще раз. Але знову він не прокинувся.

Вранці цариця прогнала її з двору.

Але в сусідній кімнаті спав слуга, що ходив із Красносвітом на полювання. Він усе чув і розповів своєму господареві, коли вони пішли на полювання.

А царівна взяла ще золоту кужілку і стала прясти серед подвір'я. Знову розплакались діти, мусила погана цариця дозволити їй третю ніч провести у кімнаті Красносвіта.

А тим часом Красносвіт розпитався, що саме говорила та жінка, і сказав своєму слугі таке: нехай він скаже тій жінці, аби вона перетягла його на інше місце і тричі вдарила прутиками-однолітками.

Так і сталося. Слуга подав царівні прутики, вона вдарила тричі ними свого чоловіка — і він прокинувся. А ті залізні обручі з неї миттю поспадали, і тут же вона народила сина. Прибігла хутчій погана цариця, але Красносвіт тричі ударив її однолітками — і вона щезла. А сам залишився з жінкою у тих дворах жити.

